

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

INTEGROVANÁ
STŘEDNÍ ŠKOLA
POLYGRAFICKÁ

Dokončující zpracování Základní knihařské názvosloví

www.isspolygr.cz

Vytvořil:
Bc. Eva Veselá
14. 1. 2013

Integrovaná střední škola polygrafická,
Brno, Šmahova 110
Šmahova 110, 627 00 Brno

Dokončující zpracování

DUM číslo: 4
Název tohoto DUM Základní
knihařské názvosloví

Interaktivní metody zdokonalující edukaci na ISŠP
CZ.1.07/1.5.00/34.0538

Škola	Integrovaná střední škola polygrafická, Brno, Šmahova 110
Ročník	1,3 (SOŠ, SOU)
Název projektu	Interaktivní metody zdokonalující proces edukace na ISŠP
Číslo projektu	CZ 1.07/1.5.00/340538
Číslo a název šablony	III/2 inovace a zkvalitnění výuky prostřednictvím ITC
Autor	Bc. Eva Veselá
Tematická oblast	Dokončovací zpracování
Název DUM	Základní knihařské názvosloví
Pořadové číslo DUM	04
Kód DUM	VY_32_INOVACE_04_DZ_VE
Datum vytvoření	14. 1. 2013
Anotace	Prezentace určená k získání důležitých a základních pojmů terminologie knihařství.

Pokud není uvedeno jinak je uvedený materiál z vlastních zdrojů autora

A

- **Adheze - Adherend** - ulpívání látek na sobě vyjadřuje souhrn chemických a fyzikálních sil, poutajících částice lepeného materiálu a lepidla; Adhernd - lepený materiál
- **Adjustace knihy** - úsek knihařské výroby vybavující vazbu záložkami, opravenkami, nálepkami, přebalováním, vkládáním do pouzder
- **Adresování - tryskový tisk** - nastříkávání adres tryskou (stříkaný tisk) automaticky v lince, přenesením dat na magnetické pásky nebo elektronicky, písmové znaky se vytvářejí nejčastěji v matici 5x7 kapek barvy
- **Archová značka - signatura - kolacionování** - označení pořadí knižní složky číslem v dolním levém rohu první stránky složky, usnadňuje správné zařazení do knižního kompletu, kontroluje se kolacionováním
- **Arch - autorský AA** - měrná jednotka rukopisu (36 tisíc tiskových znaků nebo 0,23 m² potištěné plochy); **vydavatelský VA** - měrná jednotka; **tiskový arch TA** - velikost archu z tiskového stroje; **knižní arch KA** - velikost archu nesložené knižní složky

B

- **Blok** – svazek zkompletovaných listů nebo složek stejné velikosti, spojených ve hřbetě různým způsobem: knižní, merkantilní, spirálový, šitý, lepený, kalendářový, hřebenový apod.
- **Brožura – brožování** – neperiodická publikace v měkké vazbě – spojování potištěných složek nebo listů do svazku s papírovou obálkou; hřbet se sešívá nití, drátem nebo se slepuje

D

- **Děrování** – prorážení nebo vrtání děr různých průměrů do papíru, kartonu a lepenky
- **Dokončovací zpracování** – výrobní fáze zahrnující knihařské a další postupy následující po tisku, vedoucí ke konečné úpravě tiskoviny
- **Dutinka** – dutá papírová vložka přilepená ke hřbetu knižního bloku a vnitřní straně hřbetníku desky, zajišťující pevnější spojení
- **Drážka vtlačená, drážkování** – vtlačování žlábků (drážky) do papíru (přebaly), kartonu nebo lepenky k snadnému a přesnému ohybu; ručně kostkou, drážkovacím strojem, nebo součástí jiného stroje
- **Drážky hřbetní (kloubové), drážkování** – drážky hřbetních kloubů (mezi hřbetníkem a lepenkami) tvarované tlakem lišt nebo kotoučů drážkovacím strojem za tepla

E

- **Elektronické řídicí systémy** – moderní elektronická zařízení, kterými je možné automatický stroj nebo linku seřídit na požadované parametry, během výroby kontrolovat, korigovat a regulovat; všechna data v průběhu výroby zaznamenávat i přenášet prostřednictvím sítě řídicímu a správnímu systému

H

- **Hlava knihy, hlava knižního bloku** – horní okraj, tvořící se hřbetem pravý úhel a zároveň základní strany (hlava – hřbet) pro srovnání knižního bloku a jeho tvarování
- **Hřbetník** – lepenková nebo kartonová výztuž hřbetu tuhých knižních desek
- **Hřbet knižního bloku** – část knižního bloku, v níž jsou složky nebo listy spojeny šitím nebo lepením, po ořezu může být zaoblen
- **Hřbet knižních desek** – část knižních desek mezi přední a zadní deskou, šířka hřbetu je závislá na tloušťce knižního bloku
- **Hřbetní značka** – značka vytištěná ve hřbetním lomu knižní složky, umístěná na složkách knižního bloku postupně pro optickou kontrolu

CH

- **Chytačový systém** – soustava chytačů určité strojní skupiny (předávací, přebírací, obracecí, vykládací) jako dopravní prostředek, vyznačují se velkou přesností předávání a dodržení polohy, u nakladačů složek apod.

I

- **Irisová ražba** – duhový tisk (ražba), při němž se z jedné barevnice přenáší současně několik pestrých barev a vzájemným prolnutím, při roztírání v barevníku se vytvářejí na otisku další tóny s plynulým přechodem

J

- **Jehla: háčková, spirálová, šicí, předpichovací** – háčková pro vytažení nitě ze středu složky (u některých niťovek spirálová), šicí jehla s očkem pro niť, předpichovací – u niťovky pro otvory k šití

K

- **Kalandrování, leštící kalandr** – leštění tiskovin v kalandrovacím stroji tlakem za tepla pro dosažení vysokého lesku po předchozím lakování zažehlovacím lakem
- **Kapitálek, kapitálkování, kapitálkovací stroj** – textilní prýmek, který se lepí ručně nebo strojově na horní a dolní okraj knižního bloku, u výtvarných vazeb se šije barevnými nitěmi přímo na knize
- **Kapsa** – přířez papíru nebo plátna přilepený ze dvou stran k zadnímu přideští, slouží pro zasunutí příloh; část skládacího stroje, kde se odměřuje délka složení archu
- **Klížení, klížička** – zpevnění, ztužení hřbetu šitého knižního bloku nitěmi – kliehem, škrobem nebo syntetickými lepidly – ručně nebo strojem, klížící stroj
- **Knihařství, knihař** – zejména samostatný podnik zabývající se knižní vazbou různého rozsahu a zaměření nebo jiných knihařských výrobků (řemeslného charakteru), **knihař** – kvalifikovaný pracovník v oboru

L

- **Lepení předsádek, lepička předsádek** – nalepování předsádek nebo příloh na složku, ručně nebo lepičkou předsádek, která má možnost i vkládání složky nebo přílohy do složky (podle typu)
- **Lepení, slepování, podlepování, mazací stroj** – spojování dvou materiálů rostlinnými, živočišnými nebo syntetickými lepidly s nanášením lepidla ručně nebo mazacím strojem
- **Lisování hřbetu, hřbetový lis** – stlačování hřbetů knižních bloků před klížením a po klížení hřbetovým lisem
- **Lisování složek, složkové lisy** – lisování složek hromadně ve stohu stohovým složkovým lisem
- **Lisovací a tvarovací stroj** – stroj na lisování zavěšených knih v lince buď rovné nebo kruhové konstrukce a několika stanicemi a tvarováním drážek
- **Lom** – přeložení papíru nebo kartonu, podle směru skládání se rozlišuje lom podélný a příčný, podle vzájemné polohy více lomů – souběžný a křížový

M

- **Maketa** – model tiskoviny pro posouzení vzhledu, rozměrů výrobku a pro stanovení technologických postupů výroby, materiálů a nákladů
- **Maketa knihařská** – vzor vazby zhotovený z materiálů, které budou použity při výrobě, slouží také k přesnému stanovení rozměrů knižních desek, přebalu a popřípadě pouzdra na knihu

N

- **Nálož** – vrstva (stoh) papíru, lepenky, plátna nebo knižních bloků, která se zpracovává v jedné operaci

O

- **Otevřená doba lepidla** – čas od nanesení lepidla do okamžiku, kdy lepidlový film začne tuhnout a ztrácí lepící schopnost

P

- **Perforace prorážená, perforovací nůž** – perforace, při níž se tvoří otvory prorážením papíru nebo složky perforovacím nožem, např. při tisku, ve skládacím stroji (perforovací kolečka)
- **Perforace vysekávaná, hřebenový nebo rotační perforovací stroj**
- perforace, při níž se kulaté, podélné nebo čtvercové otvory vysekávají speciálními perforovacími noži (rovnými nebo kruhovými)
- **Podlepování** – při zavěšování bloku do knižních desek, kdy se přilepuje předsádkový list na přídeští, nebo vyztužování knihařského výrobku pevnějším materiálem nalepeným na jeho rub (např. mapy)
- **Potah knihy, potahování knižních desek** – materiál a jeho lepení na vnější strany lepenkových přířezů a založení přes jejich okraj knižních desek)

P

- **Předsádka** – obecně dvojlist papíru sloužící ke spojení knižního bloku s deskami, může být na vnitřní straně potištěna, u ručních, výtvarných, obchodních vazeb může být vyztužena nebo jinak technologicky zpracována
- **Předsádka nepravá** – vyřazená ve složkách jako krajové listy první a poslední složky knižního bloku, někdy i s pokračujícím obsahem knihy
- **Přesah složky** – proužek v šíři až 8 mm, vytvořený pro uchopení složky chytači automatického nakladače, umožňující její otevření a naložení
- **Přídeští** – vnitřní strany knižních desek, na kterých je přilepena předsádka
- **Přířez** – díl lepenky nebo jiného materiálu, oříznutý na formát a připravený k dalšímu zpracování (např. k výrobě knižních desek)

R

- **Ražení, razící forma, razící stroje** – otisk razící formy s písmem nebo kresbou s mírným reliéfem do hřbetu nebo desek ručně nebo razícím lisem, případně automatickým razícím lisem

S

- **Složka knižní** – arch papíru složený jedním nebo několika lomy na předepsaný formát knihy
- **Složka merkantilní** – složka archů nebo listů tiskovin, skládaných, rozpočítaných, snášených, obvykle slepovaných, stejného formátu
- **Směr vlákna papíru** – směr vlákna v knize (zvláště lepené) by měl být vždy rovnoběžný se hřbetem knihy, zjistí se nejlépe porovnáním ohybu dvou stejně širokých proužků střižených z archu v obou směrech (po vlákně se neprohne) a dalšími způsoby
- **Snášení za sebou, snášecí stroj** – řadění potištěných listů nebo složek podle signatur za sebou, aby utvořily komplet bloku, ručně nebo strojem
- **Snášení vkládáním (snášecí drátovka)** – postupné vkládání složek do sebe, ručně nebo snášecí část automatické drátovky
- **Stoh** – větší počet na sebe vyrovnaných archů nebo jiných plošných produktů, např. složek, časopisů, brožur apod., zpravidla stejného formátu

Z

- **Záložka** – dovnitř přehnutý okrajový pás přebalu knihy, obálky apod.
- **Záložková stužka, stroj na vkládání a zalepení stužek** – stužka přilepená ručně nebo strojem k hornímu okraji hřbetu knižního bloku

TEST

Co je to kapitálek :

textilní prýmek, který se lepí ručně nebo strojově na horní a dolní okraj knižního bloku

Stoh je :

větší počet na sebe vyrovnaných archů nebo jiných plošných produktů, např. složek, časopisů, brožur apod., zpravidla stejného formátu

Knižním kompletem rozumíme :

úplný soubor (sestava) složek, listů a různých příloh pro zpracování do knižního bloku

K jakému účelu slouží předsádka :

sloužící ke spojení knižního bloku s deskami

ZDROJE

*Král . J., Moderní knihařství . Brno : Knihař, 1999,
ISBN 80-901 924 8 -3*